

Uzasadnienie
do Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach
z dnia 7 stycznia 2021 r.
w sprawie zezwolenia na czynności podlegające zakazom w stosunku do bobra
europejskiego *Castor fiber* (L.)

Przedmiotowe zarządzenie wydano na podstawie art. 56a ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020 r. poz. 55 z późn. zm.).

W oparciu o ten przepis regionalny dyrektor ochrony środowiska może zezwolić na obszarze swojego działania na czas określony, nie dłuższy niż 5 lat, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, m.in. w stosunku do bobra europejskiego (*Castor fiber*), na czynności podlegające zakazom określonym w art. 52 ust. 1. zarządzenie to może być wydane w przypadku braku rozwiązań alternatywnych, jeżeli czynności, których dotyczy, nie są szkodliwe dla zachowania we właściwym stanie ochrony dziko występujących populacji gatunków objętych zarządzeniem oraz leżą w interesie zdrowia lub bezpieczeństwa powszechnego lub w przypadku bobra – wynika to z konieczności ograniczenia poważnych szkód w odniesieniu do upraw rolnych, inwentarza żywego, lasów, rybostanu, wody lub innych rodzajów mienia.

Populacja tego gatunku w województwie śląskim cały czas wzrasta. Ponieważ brak jest informacji i danych z obszaru całego województwa śląskiego, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Katowicach zleciła wykonanie opracowania dotyczącego stanu populacji bobra europejskiego w województwie śląskim pn. „Inwentaryzacji bobra europejskiego *Castor fiber* w województwie śląskim”, opracowanie to zostanie wykonane w III kwartale 2021 r. W oparciu o dane częściowe stwierdzono, że szacunkowa populacja bobrów na terenie 18 z 36 powiatów województwa liczy ponad 6300 osobników. Dane te pokazują znaczny wzrost populacji, w szczególności w porównaniu z wcześniejszymi pochodzącymi z opracowania pn. „Inwentaryzacja stanowisk bobra europejskiego *Castor fiber* na obszarze Polski”, EMPEKO 2015, na zlecenie Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, gdzie ogólną liczbę bobrów na obszarze województwa śląskiego szacowano na 600-900 osobników.

Bóbr europejski *Castor fiber* zajmuje wszystkie możliwe siedliska, w tym także elementy infrastruktury związanej z gospodarką wodną i stawową. Bobry budują tamy na rzekach i rowach melioracyjnych powodując podtapianie użytków rolnych, głównie łąk i pastwisk. Utrudnia to, a czasem nawet uniemożliwia prowadzenie prac polowych. Tamy budowane są również w pobliżu przepustów drogowych i kolejowych powodując ich uszkodzenie, co może skutkować zagrożeniem bezpieczeństwa publicznego. W wyniku powstałych spiętrzeń dochodzi również do podtapiania budynków mieszkalnych, gospodarczych i innego rodzaju mienia. W celu uzyskania materiału do budowy tam i uzupełnienia bazy pokarmowej bobry ścinają drzewa rosnące przy drogach i na groblach stawowych. Bobry zasiedlają także stawy hodowlane. Nory wydrążone w groblach przez te zwierzęta mogą doprowadzić do przerwania grobli, dużych strat w obsadzie ryb i zalania terenów sąsiednich.

Zgodnie z załącznikiem nr 2 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. z 2016 r. poz. 2183 z późn. zm.) bóbr europejski *Castor fiber* – wskazany w pozycji numer 6 ww. załącznika – jest gatunkiem objętym ochroną częściową, w stosunku do którego, w myśl § 6 ust. 1 pkt 8 cytowanego rozporządzenia, obowiązuje m.in. zakaz niszczenia, usuwania lub uszkodzenia nor i tam.

Przeciwdziałanie stratom powstającym w wyniku działalności bobrów wymaga bieżącego, możliwie szybkiego reagowania i podejmowania działań zmierzających do zapewnienia sprawnego przepływu wód w urządzeniach melioracyjnych poprzez likwidację tam bobrzych lub zapewnienia szczelności grobli i wałów poprzez likwidację nor tego gatunku.

Określając w zarządzeniu zakres odstępstw od zakazów wprowadzonych na mocy ww. rozporządzenia Ministra Środowiska, a także obszar, na którym czynności zabronione

będą mogły być podejmowane wzięto pod uwagę rodzaje i rozmiar szkód wynikających z obecności bobrów, a także ich nasilenie w poszczególnych rejonach województwa śląskiego. W stosunku do wcześniejszego zarządzenia w tym zakresie, które obowiązywało do 1 września 2020 r. znacznie rozszerzono obszar na którym wyszczególnione działania będą mogły być podejmowane.

W województwie śląskim notowane są sytuacje związane z podtopieniami zarówno użytków rolnych, jak i terenów zabudowanych wynikające głównie z zatamowania urządzeń melioracji szczegółowych w wyniku budowy tam bobrzych, a także stratami w rybostraniu w znacznych rozmiarach w wyniku przzerwania grobli stawowych osłabionych systemem nor drażnionych przez osobniki ww. gatunku.

Cieki i obiekty stawowe wymienione w niniejszym zarządzeniu (wykaz cieków i obrębów hodowlanych zawiera załącznik nr 1 i 2 do zarządzenia) zostały ustalone na podstawie informacji uzyskanych od jednostek Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gliwicach, Poznaniu, Krakowie i Warszawie, Spółek Wodnych, a także od właścicieli i władających stawami, stanowiącymi obręby hodowlane. Ww. podmioty wskazały miejsca najbardziej zagrożone pod względem możliwości wystąpienia realnego zagrożenia powodziowego oraz wystąpienia szkód w odniesieniu do upraw rolnych, inwentarza żywego, lasów, rybostranu, wody lub innego rodzaju mienia. Realizacja działań zawartych w zarządzeniu dotyczy przypadków, gdy wybudowane tamy oraz wykopane przez bobry nory, spowodują wystąpienie realnego zagrożenia powodziowego, w odniesieniu do upraw rolnych, inwentarza żywego, lasów, rybostranu, wody lub innego rodzaju mienia.

Jednocześnie zapewniono możliwość bytowania bobrów na terenach gdzie ich działalność nie koliduje z infrastrukturą i nie skutkuje możliwością wystąpienia znaczących strat, a nawet może być korzystna z punktu widzenia możliwości retencjonowania wody oraz kształtowania i utrzymania siedlisk innych rzadkich gatunków. Odstępstwa określone w niniejszym zarządzeniu nie dotyczą bowiem cieków naturalnych przepływających, bądź graniczących z gruntami leśnymi stanowiącymi własność Skarbu Państwa oraz rezerwatami przyrody i obszarami Natura 2000 wymienionymi w art. 25 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

Na ww. obszarach bobry będą miały dogodne warunki do bytowania, a jednocześnie istotnie ograniczony zostanie rozmiar powodowanych przez nie szkód. Bobry na terenach leśnych i chronionych mogą, co prawda powodować przekształcanie siedlisk (w tym straty w powierzchni produkcyjnej lasów), lecz bilans skutków tych przekształceń jest korzystny. W wyniku budowy tam, w znacznym stopniu wzrasta naturalna retencja wody, a także powstają siedliska dla szeregu gatunków roślin i zwierząt.

Określając terminy, w których dozwolone jest niszczenie tam i wykopanych nor bobrowych również uwzględniono biologię tego gatunku. Z realizacji działań zostały wyłączone okresy najbardziej istotne, tj. okres zimowania przypadający w terminie od 1 grudnia do ostatniego dnia lutego oraz okres rozrodu i wychowu młodych przypadający w terminie od 16 kwietnia do 31 lipca (od porodu do momentu, gdy młode mają już kilka tygodni).

Biorąc pod uwagę ww. warunki, realizacja działań dopuszczonych niniejszym zarządzeniem nie wpłynie negatywnie na stan ochrony bobra zarówno na terenie powiatów wymienionych w §1.2. jak i całego województwa śląskiego.

Należy także podkreślić, że z obserwacji skutków wykonywania w latach ubiegłych na podstawie decyzji administracyjnych czynności, o których mowa w zarządzeniu nie wynika, aby działania te miały jakikolwiek negatywny wpływ na populację bobra. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Katowicach wydaje co roku zezwolenia na odstępstwa od zakazu niszczenia tam i nor, wymienionych w art. 52. ust. 1 ustawy o ochronie przyrody zarządcom cieków i właścicielom stawów hodowlanych. Mimo rozbierania tam i zasypywania nor w miejscach, gdzie dochodzi do sytuacji konfliktowych i zagrożenia bezpieczeństwa, nie zaobserwowano spadku liczebności populacji bobra i ograniczenia zasięgu jego występowania.

Wydanie zarządzenia podyktowane jest brakiem rozwiązań alternatywnych – ograniczenie powodowanych przez tamy podtopień gruntów przylegających do cieków nie jest możliwe bez wcześniejszego zniszczenia tam bobrowych, a ograniczenie zagrożenia przerwania grobli stawowych, a tym samym zagrożenia bezpieczeństwa i interesów gospodarki nie jest możliwe bez wcześniejszego zasypania nor wykopanych przez bobry.

Przy niszczeniu tam i zasypywaniu nor dopuszczono zarówno metodę ręczną jak i mechaniczną, ponieważ zarządzenie nie obejmuje najcenniejszych terenów pod względem przyrodniczym, które wymagałyby zastosowania jedynie metody ręcznej. Wybór metody należy do wykonującego czynności, ponieważ uzależniony jest on w głównej mierze od uwarunkowań terenowych oraz rozmiarów działalności bobrów.

Przed wydaniem zarządzenia organ przeanalizował możliwość wprowadzenia rozwiązań alternatywnych. W przypadku tam zbudowanych przez bobry dochodzi do spiętrzenia wody i powstawania rozlewisk na terenach sąsiednich, a także podmakania gruntów. Istnieje możliwość stosowania rur przepustowych zamontowanych w tamie, które mogą obniżyć poziom wody powyżej tamy. Mając na względzie zasięg terytorialny, na którym ma obowiązywać Zarządzenie, bardzo dużą liczbę naturalnych cieków oraz rowów melioracyjnych, utrudnienia w możliwości zastosowania rur przepustowych i ich skuteczności na większości cieków, a także wysokich kosztów związanych z ich montażem na tak dużą skalę wybrano rozwiązanie polegające na usuwaniu tam. Nory wykopywane w groblach stawowych przyczyniają się do powstawania dużych strat w obsadzie ryb i zagrożenia bezpieczeństwa powszechnego. Istnieje możliwość pokrycia wszystkich grobli sitakami stalowymi, w celu uniemożliwienia bobrom kopania w groblach. Mając jednak na względzie, że nory występują na wielu obiektach stawowych, często z obu stron oraz powierzchnię i rozległy system grobli na stawach, wprowadzenie takiego rozwiązania z uwagi na koszty nie jest możliwe. Dlatego w zarządzeniu ograniczono się do działań polegających na zasypywaniu nor.

Adresatami zarządzenia są Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gliwicach, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej Poznaniu, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej Krakowie i Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej Warszawie, oraz właściwe miejscowo spółki wodne, Gmina Mykanów jako władający wyszczególnionymi obszarami będącymi we władaniu Skarbu Państwa oraz władający stawami hodowlanymi ustanowionymi jako obręby hodowlane. Podmioty te na mocy art. 231 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo Wodne (Dz. U. z 2020 r. poz. 310 z późn. zm.) zobowiązane są m.in. do zapewnienia utrzymywania w należyтым stanie technicznym koryt cieków naturalnych oraz kanałów, będących w ich władaniu oraz zapewnienia swobodnego spływu wód powodziowych oraz lodów.

Ze względu na fakt, że prace wykonywane będą w obrębie koryta cieków, istnieje zagrożenie, że w przypadku awarii sprzętu zanieczyszczenia (np. płyny eksploatacyjne) przedostaną się do wód lub gleby, dlatego prace maszyn i urządzeń należy zorganizować w taki sposób, aby wyeliminować możliwość przedostania się tych substancji do wód lub gleby, a w przypadku zaistnienia takiego wypadku - zanieczyszczenia dało się szybko i trwale usunąć.

W terminie do 15 grudnia każdego roku obowiązywania zarządzenia, Podmiot wykonujący obowiązany jest do złożenia pisemnej informacji z wykonaniu czynności.

Przesunięty został termin obowiązywania zarządzenia do dnia 30 listopada 2025 r. Zmiana tego okresu wynika z dopuszczonego okresu realizacji wykonywania czynności objętych niniejszym zarządzeniem. Ponadto wzięto pod uwagę również proces uzgadniania projektu zarządzenia, który przedłużył jego wydanie.

Na podstawie art. 59 ust. 2 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz. U. z 2019 r. poz. 1464 t. j.), projekt zarządzenia został uzgodniony przez Wojewodę Śląskiego pismem znak: IFIII.720.19.2020 z 28 grudnia 2020 r.

Regionalny Dyrektor
Ochrony Środowiska w Katowicach

dr I. Irusława Mierczyk-Sawicka